

مشهد، قطب دیپلماسی اقتصادی ایران و افغانستان

ملیحه فلاح

فارسی را با لهجه افغانستانتی ولحنتی آرام صحبت می کند و معتقد است که مسیر توسعه اقتصادی دو کشور از مشهد- هرات می گذرد. همین هم زبان بودن، کار را برای گفت‌وگو آسان تر می کند و این حس را که با فردی غیرهم وطن مصاحبه می کنیم، از میان برمی دارد. یکی از مسیرهای توسعه اقتصادی، ایجاد رابطه ای پردربر با همسایه هاست؛ به همین دلیل، از چندی قبل در سلسله گزارش هایی به بررسی اهمیت گسترش روابط تجاری با دیگر کشورها برای توسعه اقتصادی خراسان رضوی پرداختیم. در این راستا، کار را با برگزاری میزگردی برای بررسی فرصت ها و چالش های سرمایه گذاری بازرگانان افغانستانتی در مشهد آغاز کردیم که در گزارشی با عنوان «مشهد، انتخاب اول تاجران افغانستانتی، چاپ شد. پس از آن نیز در گزارشی با عنوان «شکوفایی تجاری در سایه همسایگی، به ادامه بررسی این موضوع پرداختیم. رتبه نخست تعداد طرح های سرمایه گذاری خارجی در خراسان رضوی، رتبه سوم حجم سرمایه گذاری خارجی از نظر تابعیت در استان و سهم ۳۴ درصدی از ارزش کل صادرات استان. همه این ها مربوط به کشور همسایه و هم زبان ما افغانستان است. چند دهه رابطه اقتصادی خراسان رضوی با افغانستان با همه افت و خیزهایش، این کشور را به یکی از کشورهای مهم هدف در روابط اقتصادی استان تبدیل کرده است. حالا نیز به پشت درهای سرکنسولگری جمهوری اسلامی افغانستان در مشهد رسیده ایم تا با سرکنسول این کشور دیدار کنیم. ملاقاتی که یک بار به دلیل ابتلای

او به کرونا تا مدتی پس از تعطیلات نوروز به تعویق افتاد. صف انتظار مهاجران افغانستانتی، اولین تصویری است که بعد از ورود به کوچه بیست و سوم خیابان آخوند خراسانی به چشم می خورد. پشت دری بزرگ، به جز آنکه مربوط به مراجعه کنندگان عمومی است، می ایستیم تا بعد از هماهنگی وارد شویم. هماهنگی خیلی کوتاه و سریع انجام می شود و ما در مشهد به زمین افغانستان پا می گذاریم. وارد حیاط و سپس ساختمانی با قدمت بیش از صد سال می شویم که نشان دهنده دیرینگی روابط دو کشور به ویژه در مشهد است. سرکنسول در حیاط سرزمینش مشغول گفت وگو با میهمانی دیگر است. در اتاق انتظار می مانیم. این انتظار نیز زیاد طولانی نمی شود و در نهایت برای دیدار با عبدالجابر انصار، سرکنسول جمهوری اسلامی افغانستان در مشهد، وارد اتاق کارش می شویم. پرچم جمهوری اسلامی افغانستان گاهی به تنهایی و گاهی در کنار پرچم کشورمان در نقاط مختلف ساختمان دیده می شود. دوربین ما آماده است. انصار هم آماده و گفت وگو آغاز می شود. پیش از خواندن سؤال جواب های این مصاحبه خوب است بدانید که عبدالجابر انصار از منصوبان جمهوری اسلامی افغانستان است که حدود چهار سال قبل برای مدیریت سرکنسولگری افغانستان به مشهد آمد و حالا نیز پس از روی کار آمدن طالبان، مانند بسیاری از سرکنسولان هم وطنش در کشورهای دیگر، هنوز به انجام وظایفش ادامه می دهد. او با طمأنینه به سؤال های ما پاسخ می دهد و سعی می کند در همه پاسخ هایش به منافع مردم هر دو کشور توجه و بر نتیجه پردر این تعاملات تأکید کند. سؤال نخست را کمی کلی تر می پرسیم تا بعد وارد جزئیات شویم.

اقتصادی و صنعتی ایران است که می تواند در توسعه روابط اقتصادی بین دو کشور نقش پررنگی داشته باشد. از سوی دیگر، ظرفیت های سرمایه گذاری در افغانستان با وجود شهرک صنعتی مدرن و اساسی هرات با فعالیت تعداد زیادی از کارخانه های تولیدی و میلیون ها دلار سرمایه گذاری در آن و همچنین وجود نیروی کار مبتکر و ماهر فعال در آن شهرک، می تواند یک فرصت استثنایی برای سرمایه گذاران ایرانی باشد. ● به نظر شما در کدام زمینه ها می توان حوزه فعالیت های تجاری دو کشور با محوریت مشهد- هرات را افزایش داد؟ یکی از خواسته های همیشگی ما از ایران در حوزه اقتصادی، توجه به افزایش هم بستگی در مقابل وابستگی است. یکی از پیشنهاد های ما از کشور میزبانان این فن و فناوری به افغانستان کمک کنند، چون این بازار یک بازار دائمی است، اما صادرات بازاری کوتاه مدت است. انتقال فناوری، یک بازار دارای بازدهی است و ما بازار تجارت دو کشور را از وابستگی به هم بستگی تبدیل می کند و دو طرف را مقید می کند که به مدت طولانی با یکدیگر کار کنند. در نتیجه، تکنسین ها و گروه های ماهر ما با فناوری ایران آشنا می شوند و این فناوری در بازارهای صنعتی افغانستان به کار انداخته می شود و تعداد زیادی از مردم با علم و تجربه ایرانی که برای هر دو طرف مفید است، صاحب کار می شوند. همچنین، در قسمت انتقال انرژی، یکی از خواسته های مردم افغانستان کاهش قیمت انرژی است. باید قیمت انرژی صادراتی جمهوری اسلامی ایران به افغانستان برای هر دو طرف منفعتی معقول داشته باشد تا بتوانیم از انرژی در حوزه های مختلف استفاده کنیم. از سوی دیگر، از آنجا که جمهوری اسلامی ایران در زمینه آموزش دختران یک الگوی اسلامی موفق بین همه

برایمان خلاصه ای از سابقه روابط تجاری دو کشور و آخرین وضعیت آن یگویی. رابطه تجاری بین ایران و افغانستان دستخوش تحولات بسیار زیادی بوده است. از آغازین روزهای جمهوریت در افغانستان، جمهوری اسلامی ایران سهمی بسزادر بازسازی افغانستان داشته است. همچنین، مسیرها و شاهراه هایی که دو کشور را به یکدیگر وصل می کند، از جمله شاهراه هرات- اسلام قلع و هرات- دوغانرون را جمهوری اسلامی ایران ساخته است. در دهه بعدی دوره جمهوریت افغانستان، افزایش روابط تجاری به ویژه واردات از ایران (صادرات به افغانستان) را شاهد بودیم، اما این مسیر کاملاً یک طرفه بود و در مقابل واردات از ایران، صادرات از افغانستان بسیار اندک بود. حدود یک میلیارد و ۷۰۰ میلیون دلار در سال صادرات به استثنای مواد نفتی و مشتقاتش بود. در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ با وجود شیوع کرونا و محدودیت ها، بازهم آمار تجارت بین دو کشور تا سقف ۲ میلیارد و ۵۴۰ میلیون دلار به استثنای مواد نفتی و مشتقاتش رسید. ● باتوجه به تغییرات اخیر پیش آمده در نظام سیاسی افغانستان، تأثیر آن بر روابط تجاری دو کشور به ویژه مشهد- هرات چه بوده است؟ در دوره اخیر، بندر اسلام قلع و ابونصر فراخی جزو اولین مناطقی بودند که به دست نیروهای طالبان افتادند. با مذاکرات بین دولت جمهوری اسلامی افغانستان در آن زمان و مسئولان امارت اسلامی با کشور میزبان، از بسته شدن گمرک افغانستان به روی کالاهای ایرانی جلوگیری شد. علت این بود که اگر گمرک مسدود می شد، قیمت کالاهای افزایش می یافت و باران بردوش مردم افغانستان می افتاد. خوشبختانه این مذاکرات به نتیجه رسید و گمرک مانند سابق فعالیتش را ادامه داد.

● اکنون مرادوات دو کشور در چه وضعیتی است؟ اکنون باتوجه به اینکه توان اقتصادی مردم افغانستان کم شده و دستورالعمل های جدیدی در گمرک های امارت اسلامی حاکم شده است، سقف مرادوات بین دو کشور تا حدودی کاسته شده، اما این مرادوات بلامانع است. یعنی کالاهایی که جمهوری اسلامی ایران تولید می کند و مجوز صادرات آن را می دهد، بلامانع است. آمار جدیدی در این باره در دست ندارم، اما خدماتی که ما برای امور تجاری می دهیم، کاسته شده است. ● جایگاه مشهد در توسعه روابط اقتصادی دو کشور کیجاست؟

در اصل، توسعه روابط تجاری بین ایران و افغانستان از مسیر مشهد- هرات ممکن است. مشهد یک قطب

موارد مابه التفاوت سوخت (سوخت ارزان در داخل) است که می تواند به عنوان یک فاکتور مثبت در بیرون از ایران شناخته شود، اما برای ماشین های ترانزیت، این مزیت وجود ندارد و سوخت گیری این خودروها فقط در پمپ بنزین های مخصوص با قیمتی بیشتر انجام می شود که این ها جذابیت سرمایه گذاری را کم می کند. ● رتبه نخست تعداد طرح های سرمایه گذاری خارجی در خراسان رضوی و رتبه سوم حجم سرمایه گذاری خارجی از نظر تابعیت در استان خراسان رضوی، مربوط به سرمایه گذاران افغانستانتی است. با وجود این هنوز ظرفیت های بالقوه ای برای افزایش دوسویه این سرمایه گذاری ها هست، چه چالش هایی بر سر راه بالفعل شدن این ظرفیت ها وجود دارد؟

ما افغانستانتی ها تا زمانی که ایرانی وجود داشته باشد، علاقه مند نیستیم در کشورهای دیگر سرمایه گذاری کنیم. از طرفی، مدیون احسان شما در چهل سال میزبانی جمهوری اسلامی ایران هستیم و از طرف دیگر، زبان مشترک داریم و ارزش و اخلاق رفتاری و کرداری ما تا حد زیادی به یکدیگر گره خورده است و راحت تر می توانیم به امور تجاری مان بپردازیم. سرمایه گذاران افغان در ایران زیاد سرمایه گذاری کرده اند، از سرمایه گذاری های کوچک و متوسط بگیرد تا کارخانه های بزرگ و کلان، اما محدودیت های سرمایه گذاری و مقررات پیچیده، جذابیت این سرمایه گذاری ها را کم کرده است. بنابراین، فراهم آوری تسهیلات و ساده سازی مقررات، سبب افزایش سرمایه گذاری در ایران و پیرو آن در مشهد خواهد شد. ● این ساده سازی باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟ سرمایه گذاری باید سریع و مطابق وضع بازار باشد. به عنوان مثال، گاهی کاغذبازی اداری برای

کشورهای اسلامی شناخته می شود و جهان امروز از حکومت فعلی افغانستان انتظار دارد که زمینه آموزش دوباره دختران افغانستانتی را فراهم کند، ایران می تواند در این حوزه نیز مشاوره هایش را عرضه و سرمایه گذاری کند. ایجاد توره های سیاحتی زیارتی و آشنایی با تاریخ دو کشور، توره های درمانی، توسعه حمل و نقل جاده ای، افزایش خطوط هوایی و خطوط ریلی از جمله بسترها و ظرفیت های بالقوه در توسعه روابط اقتصادی دوسویه بین دو کشور است. باید تأکید کنم که توسعه این روابط با توجه به سخن رهبر معظم انقلاب که می فرمایند ما طرف دار ملت افغانستان هستیم، چرا که دولت ها همچون گذشته می آیند و می روند، امکان پذیر خواهد بود. ● اکنون راه آهن خواب هرات در چه وضعی است؟ تقریباً مرحله سوم این راه آهن خیلی وقت پیش تکمیل شده است و اکنون برای مرحله چهارم کار می شود. به تازگی نیز شاهد تبادل هیئت های دوطرف بودیم و چند روز پیش نیز هیئتی از مهندسان راه آهن ایران روادید دریافت کردند و برای بازدید به هرات رفتند. بنابراین، اکنون مشکل خاصی وجود ندارد، اما ما خواستار این هستیم که این مسیر دوطرفه باشد و زمانی که کالاهای جمهوری اسلامی ایران رهسپار افغانستان می شوند، واگن های قطار، خالی به سوی ایران بازنگردند. ● به توسعه حمل و نقل جاده ای به عنوان یکی از بسترهای بالقوه افزایش روابط تجاری اشاره کردید. چرا این بستر بالفعل نشده است؟ توسعه حمل و نقل جاده ای از حوزه هایی است که به توجه به اینکه ناوگان جمهوری اسلامی ایران به نسبت استفاده زیاد، مستهلک شده، مورد توجه سرمایه گذاران افغانستانتی است، باید قیمت نیز موانع زیادی وجود دارد. به عنوان مثال، وقتی به یک ناوگان برگ سبز داده می شود، باید سوخت و خدمات غیرتبعیض آمیز دریافت کند، اما در ایران حمل و نقل جاده ای در داخل امتیازاتی دارد که یک ماشین ترانزیت از آن امتیازها محروم است. یکی از این

مرادوات اقتصادی خراسان رضوی و کشور افغانستان

افغانستان ۳۴ درصد ارزش مجموع صادرات استان را به خود اختصاص داده است

۳۴ درصد

۱۱ درصد از سرمایه گذاران خارجی خراسان رضوی در سال گذشته تابعیت افغانستانتی داشتند

۱۱ درصد

میزان کالای صادراتی از مرز دوغانرون- اسلام قلع به افغانستان در سال ۱۴۰۱

۴۶۱،۱۱۳ تن

ارزش کالای صادراتی از مرز دوغانرون- اسلام قلع به افغانستان در سال ۱۴۰۱

۱۵۴،۰۹۲،۷۵۱ دلار

کشور افغانستان سال گذشته رتبه نخست تعداد طرح های سرمایه گذاری در این استان بین کشورهای خارجی را به خود اختصاص داده است.

دیپلماسی شهری

شنبه

۱۶ شهریور ۱۴۰۲

۰۹

اقتصاد

نگین جواد گزینی شهرآرا

یک پروژه تا یک سال طول می کشد. فقط یکی از ضررهای سرمایه گذار در این مدت تغییر نرخ دلار است. این نوع سرمایه گذاری برای تاجران مقبول نیست. از سوی دیگر، نبود سیستم های بانکی بین دو کشور، از موانع مهم سرمایه گذاری است. البته این اوضاع برای سرمایه گذاران ایرانی در افغانستان نیز وجود دارد. به عنوان نمونه، دوستان ایرانی قصد سرمایه گذاری روی معادن افغانستان را دارند، اما چون قوانین و مقررات به شکل درستی تعریف نشده است، این فرایند در افغانستان نیز زمان بر است.

● از آنجا که مرزهای تورخم و چمن پاکستان مسیرهای اصلی ورود کالای قاچاق به افغانستان هستند و به دلیل نزدیکی این مرزها از لحاظ مسافت به کابل، استفاده از آن ها صرفه اقتصادی بیشتری دارد، آیا این مشکلات و تغییر نظام سیاسی در افغانستان، ممکن است مسیر تجارت این کشور را به سوی پاکستان سوق دهد؟

متأسفانه در حوزه تجارت، مسیر پاکستان یک مسیر غیرقانونی است و دروازه های کالا در آنجا به شکل قاچاقی است. از این مسیر در بیشتر مواقع گروه های غیرمسئول مسلح یا باند های مافیا استفاده می کنند. بنابراین، رابطه تجاری بین افغانستان، ایران و پاکستان در این حوزه بسیار حاد است که از این موضوع هر سه کشور متضرر می شوند و هر سه باید برای اصلاح آن بکوشند. ● برای رفع موانع در حوزه های مختلف، چه اقداماتی شده است؟

برای رفع موانع و استفاده از ظرفیت ها صحبت های زیادی شده است و تقریباً همه مسئولان مرتبط در دو کشور این موضوع ها را می دانند. اکنون جذابیت های اقتصادی در دل مقررات پیچیده طوری تعریف شده که رضایت را از بین برده است. بنابراین، رابطه تجاری ایران و افغانستان در سطح رهبری بسیار مطلوب است. اما در سطح اجرایی به رابطه ای مرض تبدیل شده است که باید سالم سازی شود.

● سالم سازی چطور امکان پذیر است؟

سالم ساختن این رابطه باید به شکلی باشد که دو طرف منافع یکدیگر را در نظر بگیرند و رعایت کنند. همچنین، باید موانع ساختاری که به مقررات و دستورالعمل های پیچیده برمی گردد، ساده سازی شود تا رابطه تجاری دو کشور از یک رابطه مرض و کش دار مجاز به رابطه ای پردربرد و معقول تعریف شود که حق مردم هر دو کشور است.

برای تماشای بخشی از این مصاحبه و خواندن متن کامل آن، کد بالا را اسکن کنید